

TÜRKİYE’DE NÜFUSUN YAŞLANMASI ÜZERİNE BİR SWOT ANALİZİ

Muhammet KESKİN*

Hüseyin KOÇAK**

Öz

Dünya, 21 yüzyılda demografik değişimlerin somut olarak yaşandığı bir döneme tanıklık etmektedir. Demografik değişim sürecinde nüfusun yaş yapısı değişmektedir. Doğum ve ölüm oranlarının azalması, ortalama yaşam süresinin uzaması ve göç hareketliliği nüfusun yaşlanmasına neden olan en temel unsurlardandır. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de nüfusun yaşlanma sürecinde etkili olan ana faktörleri incelemek ve nüfusun yaşlanma sürecinde ortaya çıkan güçlü ve zayıf yönler ile fırsat ve tehditleri SWOT analizi aracılığıyla belirlemektir. Çalışmanın yöntemi için öncelikle nüfusun yaşlanmasına yönelik literatürde yapılan çalışmalar belli bir sistematik çerçevede incelenmiş ve SWOT analizi için gerekli boyutlara ilgili çalışmalardan ulaşılmıştır. Sonrasında nüfusun yaşlanmasında etkili olan temel faktörlere ilişkin istatistiki bilgiler ikincil veri kaynaklarından toplanmış ve durum tespiti yapılmıştır. Sağlık koşullarının iyileşmesi, teknolojik ve bilimsel gelişmeler sonucunda ortalama yaşam süresi uzamış ve nüfusun yaşlanma süreci başlamıştır. Türkiye’de ise nüfusun yaşlanma süresi çok hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Demografik Yapı, Türkiye’de Nüfusun Yaşlanması, Yaşlılık, SWOT Analizi

* Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji A.B.D. Doktora Öğrencisi, muhammetkeskin2023@gmail.com, Afyonkarahisar, Türkiye

** Prof. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, kocak@aku.edu.tr, Afyonkarahisar, Türkiye

A SWOT ANALYSIS ON POPULATION AGING IN TURKEY

Abstract

The world is witnessing substantial demographic changes in the 21st century. In the process of demographic change, the age structure of the population changes. Decreases in birth and death rates, prolongation of life expectancy, and migration mobility are the main factors that cause the aging of the population. This study aims to examine the main factors affecting the aging process of the population in Turkey and to determine the strengths and weaknesses, opportunities, and threats that arise in the aging process of the population through SWOT analysis. For the method of the study, first of all, the literature's reflections on the population's aging were examined in a specific systematic framework, and the necessary dimensions for the SWOT analysis were reached from the relevant studies. Afterward, statistical information on the main factors affecting the aging of the population was collected from secondary data sources, and the situation was determined. As a result of the improvement in health conditions and technological and scientific developments, the average life expectancy has increased, and the aging process of the population has begun. In Turkey, the aging period of the population takes place very quickly.

Keywords: Demographic Structure, Population Aging in Turkey, Old Age, Strategic Planning, SWOT Analysis.

1. GİRİŞ

Yaşlanma, ilkçağlardan beri insanlığın deneyimlediği, çeşitli toplumlar ve kültürler aracılığıyla nesiller boyunca ilgi gören, kuşaktan kuşağa aktarılan ve üzerinde tartışılan bir konu olarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Yaşlanma konusuna yönelik ilgi ve tartışmaların erken dönemde, daha çok, biyolojik temelli paradigmlar üzerinden ilerlediği bilinmektedir. Nüfusun küresel olarak yaşlanmasına neden olan yakın dönemdeki bazı gelişmeler, yaşlılık olgusunun bilinenin çok daha ötesinde boyutlara sahip olduğu ve yaşlılık kavramına yönelik araştırmaların daha kapsamlı yaklaşımlarla yeniden değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Avrupa'da özellikle

İngiltere’de 18. ve 19. yüzyıldaki gelişmeler endüstri devrimini başlatmış ve bu olay 20. yüzyılda bir dizi toplumsal değişimlere neden olmuştur. Bilim ve tıp alanındaki gelişmeler, sanayi ve hizmet alanlarında çalışanların artması, göç, kentleşme, kadının çalışma yaşamının bir parçası olması, doğum oranlarının azalması, aile yapısının küçülmesi, refah düzeyinin artması, sağlıklı yaşama bilincinin yaygınlaşması ve insan ömrünün uzaması gibi faktörler, yaşlılık ve yaşlanma olgusunun Batılı ülkeler açısından önemsenerek bir konu haline gelmesini sağlamıştır (DPT, 2007: 70). Bu gelişmeler Batı ülkelerinin demografik yapısını zamanla değiştirmiş ve bu değişimle birlikte ortaya çıkan toplumsal etkiler, modernleşme süreci bağlamında tartışılan konular arasında yer almıştır (Tufan, 2003: 30).

Dünya nüfusunun giderek yaşlanması 21. yüzyılın en önemli sosyal değişimlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İstatistikler, küresel olarak yaşlı nüfustaki artış hızının, mevcut nüfus artış hızından iki kat daha fazla olduğunu göstermektedir. Dünya geneli için küresel veriler incelendiğinde, 65 yaş ve üstü olarak kabul edilen yaşlı sayısının, 1980 yılında 258 milyon, 1990’da 703 milyon ve 2022 yılında 771 milyon olduğu anlaşılmaktadır. Yaşlı nüfusun genel nüfus içerisindeki oranına bakıldığında ise, 1990 yılında %6, 2019 yılında %9,1 ve 2022 yılında bu oranın %9,7 olduğu görülmektedir (United Nation, 2019; United Nation, 2020; United Nation, 2022). Bu veriler dikkatli incelendiğinde, 1980 yılından 2022’ye kadar geçen sürede, küresel yaşlı nüfus sayısının yaklaşık olarak üç kat arttığı anlaşılmaktadır. Türkiye’de ise yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzeri nüfus, 2016-2021 yılları arası beş yıllık dönemde %24 oranında artış göstermiş ve böylece yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranı küresel yaşlı nüfus oranıyla eşitlenerek %9,7 olmuştur. Nüfus projeksiyonlarına göre bu artış devam edecek ve böylelikle Türkiye nüfusu 2025 yılında %11 yaşlı oranına ulaşarak “çok yaşlı bir toplum” lar arasında yerini alacaktır (TÜİK, 2022).

2. YAŞLANMA ve YAŞLILIK

Yaşlanma ve yaşlılık terimleri birbiriyle ilişkili ancak farklı anlamları olan ve bazen birbirinin yerine kullanılan kavramlardır. Yaşlanma ana rahminde başlayan ve doğduktan sonra bireyin içinde bulunduğu fiziksel ve sosyal çevrelerde devam eden bir süreç olarak ele alınırken, yaşlılığın bu sürecin tam olarak neresinde başladığının tanımı yapılamamaktadır (Tufan, 2016: 18). Başka bir ifadeyle yaşlılık bireyin yaşamındaki son dönemi kapsayan ileri yaşlanma devresidir. Yaşlanma ise insanın doğumdan ölümüne kadar devam eden doğal ve engellenemeyen bir süreçtir (Kalınkara, 2016: 8). Bu tanımlamalardan, yaşlanma olgusunun doğal bir süreçte ortaya çıkan ancak fiziksel, psikolojik ve sosyal açılardan çok boyutlu olarak değerlendirilmesi gereken bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Birleşmiş Milletler yaşlıları ifade etmek için 60 yaş değerini referans almaktadır. Fakat birçok gelişmiş ülkede genellikle 65 yaş, bireylerin yaşlılık döneminde sosyal güvenlik yardımlarına hak kazandığı yaş olduğundan, yaşlı kişiler için bir referans noktası olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayı “yaşlı” kavramının farklı toplumlarda farklı anlamları olduğu için kesin bir tanımı yoktur (UNFPA, 2012: 20).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) 1963 yılında yaptığı bir araştırmadaki tanıma göre yaşlıları, (i) orta yaşlılar (45-59 yaş), (ii) yaşlılar (60-74 yaş) (iii) ihtiyarlar (75 yaş ve üzeri) olarak üç grupta sınıflandırmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 2). Dünya Sağlık Örgütü'nün yaptığı bu tanım süreç içerisinde ortaya çıkan farklı toplumsal değişimlerin etkisiyle birlikte bireyin yaşlı olarak kabul edilmesinde temel alınan kronolojik yaş aralığının değişmesine neden olmuştur. Buna göre günümüzde (i) genç yaşlı (65-74), (ii) ileri yaşlı (75-84) ve (iii) çok ileri yaşlı (85 yaş ve üzeri) şeklinde sınıflandırılmaktadır (Canatan, 2008: 13).

3. NÜFUSUN YAŞLANMASI ve TÜRKİYE’DE YAŞLILIK

Nüfusun yaşlanma süreci genellikle iki temel değişkenin uzun süren etkisiyle birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan nüfusun yaşlanması öncelikle bir toplumdaki doğurganlık oranlarının geçmiş yıllara göre kademeli olarak düşmesinin bir sonucudur. İkincisi, toplumdaki bağımlı olanların çalışma çağındaki yetişkinlere oranının azalması şeklinde ifade edilmektedir. Nüfusun ortalama yani medyan yaşının süreç içerisinde artış göstermesi, genel nüfus içerisindeki çocukları temsil eden oranın azalması ve yaşlı nüfusun belirgin bir biçimde artmaya başlaması nüfusunun yaşlanmaya başladığının bir göstergesidir (Weil, 2006: 1). Ayrıca yaşlı nüfusun genel nüfus içerisindeki oranının %10’u aşması toplumsal yaşlanmanın bir sonucudur (TÜİK, 2022).

Nüfusun yaşlanma olgusunun küresel düzeydeki etkilerinden biri de dünya nüfusunun genç ve dinamik bir yapıdan nispeten durağan ve giderek yaşlanan bir nüfusa doğru hareketidir. Bu süreç “demografik geçiş” olarak literatürde adlandırılmaktadır (Canatan, 2015: 359). Demografik geçiş geleneksel bir toplum yapısından modern bir topluma geçtikten sonra yani modernleşme sonrası toplumda, nüfusun üreme davranışlarında görülen belirgin bir değişiktir. Modern öncesi toplumlar, doğum ve ölüm oranları açısından yüksek ancak ortalama yaşam süresinin düşük olduğu bir nüfus yapısına sahiptiler. Modernleşmeyle birlikte doğum ve ölüm oranları azaldı fakat insan ömrü belirgin bir şekilde uzamaya başladı. Böylelikle nüfusun üreme biçimi yıllar içerisinde değişti ve demografik geçiş olarak adlandırılan bu süreç öncelikle gelişmiş toplumlarda ortaya çıktı (Coale, 1989: 16).

Nüfusun yaşlanması, bir toplumun demografik yaş yapısının değişerek o toplumdaki çocukların ve gençlerin payının azalması ve yaşlı insanların (60 yaş üstü veya 65 yaş üstü) genel nüfus içerisindeki payının giderek artması şeklinde

de tanımlanmaktadır (DPT, 2007: 5). Bu açıdan bakıldığında 1950 yılında dünyada 60 yaş ve üzeri 205 milyon yaşlı varken, 2012 yılında 810 milyon olmuştur. 2050 yılında ise bu sayının yaklaşık 2 milyar olacağı tahmin edilmektedir (UNFPA, 2012: 12). Oransal olarak bu veriler incelendiğinde 2010 yılında küresel nüfusun sadece %9'unun 60 yaş ve üzerinde olduğu anlaşılmaktadır. 2050 yılında bu oranın iki kattan daha fazla bir artışla %20'ye, 2100 yılında ise yaklaşık üç kat artarak %30'a çıkması beklenmektedir (United Nation, 2011).

Tablo 1. Türkiye'de Yıllara Göre Yaşlı Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı (TÜİK, Genel Nüfus Sayımları, 1935-2000; TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2008-2021; TÜİK, 2018 Nüfus Projeksiyonları, 2025-2080)

Yıllar	Toplam Nüfus Miktarı	Yaşlı Nüfus Miktarı (65+)	Yaşlı Nüfus Oranı (%)
1935	16 158 018	628 041	3,9
1950	20 947 188	690 662	3,3
1965	31 391 421	1 242 525	4
1985	50 664 458	2 125 908	4,2
2000	67 803 927	3 858 949	5,7
2010	73 722 988	5 327 736	7,2
2015	78 741 053	6 495 239	8,2
2019	83 154 997	7 550 727	9,1
2021	84 680 273	8 245 124	9,7
2025	88 844 934	9 731 422	11
2030	93 328 574	12 066 092	12,6
2040	100 331 233	16 373 971	16,3
2060	107 095 998	24 242 787	22,6
2080	107 100 904	27 413 359	25,6

Bu çalışmanın referans aldığı 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfus oranı ise 1950 yılında dünya nüfusunun sadece %5'ini oluştururken, 2010 yılında %8, 2022 yılında %9,7'sini oluşturmaktadır. Nüfus projeksiyonlarına göre 65 yaş ve üstü nüfusun

genel nüfus içerisindeki payının 2050'ye kadar %16'ya çıkması ve Dünyada her 6 kişiden 1'inin 65 yaş üzerinde olacağı tahmin edilmektedir (United Nation, 2014; United Nation, 2022). Gelişmekte olan ülkeler arasında yer olan Türkiye’de genel nüfus artışını sürdürürken yaşlı nüfusun miktarı ve oranı da kademeli bir şekilde artmaktadır (Tablo 1). Türkiye’de 1985'te toplam nüfus içindeki yaşlı nüfus oranı %4,2, 2000 yılında %5,7, 2010'da %7,2 ve 2019 yılında %9,1 olmuştur. Son olarak 2021 yılına ait veriler incelendiğinde 8 milyon 245 bin 124 yaşlı sayısı ile birlikte oranının %9,7'ye yükseldiği görülmektedir (TÜİK, 2019; TÜİK, 2020; TÜİK, 2022).

4. NÜFUSUN YAŞLANMA SÜRECİNDE ETKİLİ OLAN TEMEL DEĞİŞKENLER

Dünya nüfusu 20. yüzyılın ikinci yarısından bu yana artışını sürdürmektedir. Nüfusun bu artış eğilimi devam etmesine rağmen artış hızının istenilen seviyede olmaması nüfusun yenilenme düzeyini olumsuz etkilemektedir. Birleşmiş Milletler (UN) küresel nüfusun 2030'da 8,5 milyar, 2050'de 9,7 milyar ve 2100'de 10,4 milyar olacağını öngörmektedir (United Nation, 2022). Küresel nüfusun yaş yapısındaki değişimler incelendiğinde 20. yüzyılın ortalarına kadar nüfus artış hızının nispeten yavaş, nüfusun yaş yapısındaki değişimlerin durağan, yaşlı nüfusu sayısının ve oranının ise genel nüfus içerisinde küçük bir kısmını oluşturduğu görülmektedir (Seyran ve Lordoğlu, 2016: 63). Ancak 20. yüzyılın ortalarından itibaren öncelikle Batı toplumlarında ve gelişmiş olan diğer ülkelerde gözlemlenen ortalama yaşam beklentisinin artması, doğum ve ölüm oranlarının azalması ve refah düzeyinin giderek artmış olması bu durumu tersine çevirmiştir.

Toplumların geçirdiği yaşlanma süreci genellikle birbiriyle ilişkili üç nedene bağlıdır: Doğurganlık hızla düşer, ölüm oranları azalır ve hızlı bir göç olayı yaşanır. Doğurganlığın azalması ise daha çok refah düzeyiyle ilişkilidir. Refah

düzeyi yüksek olan toplumlarda böyle bir durum söz konusudur (Arun, 2018a: 8). Öte yandan gelişmiş olan ülkeler aile planlamaları ile hızlı nüfus artışı konusunda 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren çeşitli önlemler almış ve kadınlar aktif çalışma hayatında kendilerine daha fazla yer bulmuştur. Böylece kadın başına düşen doğum oranları öncelikle refah düzeyi artan ülkelerde azalma eğiliminde olmuş ve nüfus giderek yaşlanmaya başlamıştır (Canatan, 2015: 358). Nüfusun yaşlanma sürecinde etkisi gözlenen ve dikkate alınan diğer bir etken ise nüfusun yaşlanma hızıdır (Rouzet, Sánchez, Renault ve Roehn, 2019: 14). Türkiye gibi gelişmekte olan ve hızlı yaşlanan ülkeler açısından yaşlanma hızını tespit etmek ve buna yönelik stratejik planlama yapmak oldukça önemlidir.

4.1. Türkiye’de Nüfusun Yaşlanma Hızı

Demografik değişim kaçınılmaz olarak tüm dünyada meydana gelen bir süreçtir. OECD’ye göre bu değişim dönemi Dünya’daki tüm ülkelerde ya da bölgelerde aynı zamanda ve aynı hızda gerçekleşmemektedir (Rouzet vd., 2019: 14). Gelişmiş olan ülkelerdeki yaşlanma hızı gelişmekte olan ülkelere göre farklılık göstermektedir. Türkiye ise gelişmekte olan ülkeler arasında yer almaktadır ve nüfusun yaşlanma hızı büyük ölçüde gelişmiş olan ülkelere fazladır. Yaşlanma hızı hesaplanırken genel nüfus içerisindeki yaşlı nüfus oranının %7’den %14’e yükselmesindeki geçen süre dikkate alınmaktadır (Arun, 2014: 3).

Tablo 2 incelendiğinde gelişmiş olan ülkelere Fransa’nın 115, İsveç’in 85, Avustralya’nın 73, ABD’nin 69, Kanada’nın 65, Birleşik Krallık’ın 45 ve Japonya’nın 26 yılda %14 oranına çıktığı anlaşılmaktadır. Gelişmekte olan ülkelere Azerbaycan’ın 33, Türkiye’nin 27, Çin’in 26, Tunus’un 24, Brezilya’nın 21 yılda bu süreci tamamlayacağı; Singapur’un 19 ve Güney Kore’nin ise 18 yıl gibi daha kısa sürede %14 oranına ulaştığı anlaşılmaktadır (Kinsella ve Wan, 2009: 14).

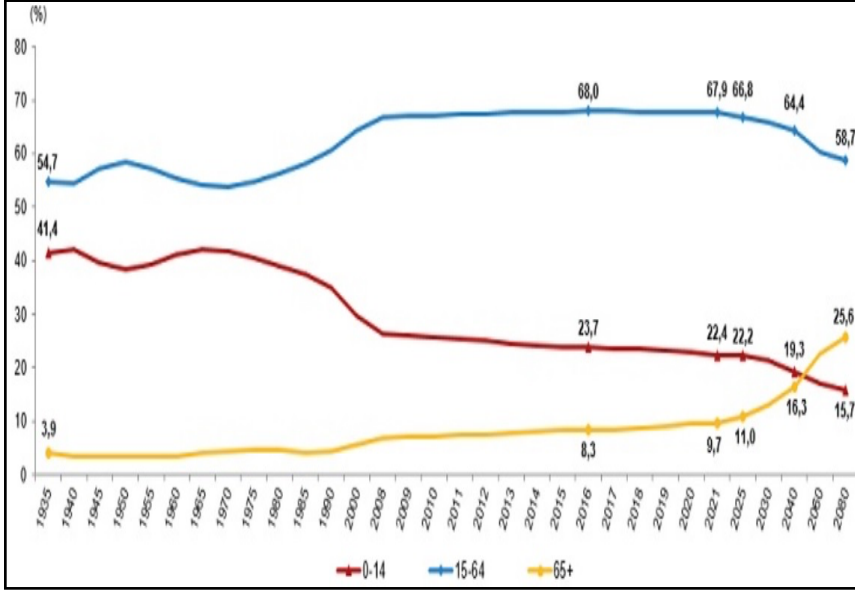

Tablo 2. Seçilmiş Ülkelerde ve Türkiye’de Yaşlanma Hızı (Kinsella ve Wan, 2009; *TÜİK verilerinden hesaplanmıştır)

Gelişmiş Olan Ülkeler	Ulaşılan Yıl (%7)	Ulaşılan Yıl (%14)	Geçiş Süresi
Fransa	1865	1980	115
İsveç	1890	1975	85
Avusturalya	1938	2011	73
ABD	1945	2013	69
Kanada	1944	2009	65
Birleşik Krallık	1930	1975	45
Japonya	1970	1996	26
Gelişmekte Olan Ülkeler	Ulaşılan Yıl (%7)	Ulaşılan Yıl (%14)	Geçiş Süresi
Azerbaycan	2004	2037	33
Türkiye *	2012	2039	27
Çin	2000	2026	26
Tunus	2008	2032	24
Brezilya	2011	2032	21
Singapur	2000	2019	19
Güney Kore	2000	2018	18

Nüfusun hızlı bir şekilde yaşlanması, yaş gruplarının genel nüfus içerisindeki oranını değiştirmektedir. Bu kapsamda bir toplumu yaşlı nüfus olarak nitelendirebilmek için öncelikle genel nüfus içerisindeki yaş gruplarının oranına bakılmaktadır. Türkiye’de nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı Şekil 1’ de verilmiştir. Bu oranların tespiti ve kurumsal çerçevesi bilimsel araştırmalar kapsamında uluslararası kuruluşlarca belirlenmektedir. Bu açıdan Birleşmiş Milletler (UN) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO)’nün yaptığı tanımlamalar tüm dünya ülkeleri tarafından referans alınmaktadır. Birleşmiş Milletler’ in yaptığı tanıma göre bir ülkedeki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %8 ile %10 arasında olması o ülke nüfusunun “yaşlı”, %10’un üzerinde olması ise “çok yaşlı” olduğu anlamına gelmektedir. Dünya Sağlık Örgütüne göre ise nüfusun yaşlı olarak kabul edilmesi için gerekli olan oran %7’dir. Nüfus projeksiyonlarına göre

Türkiye'nin 2023 yılında %10,2 yaşlı nüfus oranına ulaşarak "çok yaşlı" nüfusu olan ülkeler arasında yer alması beklenmektedir. Öte yandan Türkiye'de yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 yaş ve üzeri yaş grubunun, diğer yaş gruplarına oranla daha hızlı artış gösterdiği anlaşılmaktadır (TÜİK, 2014; TÜİK, 2022).

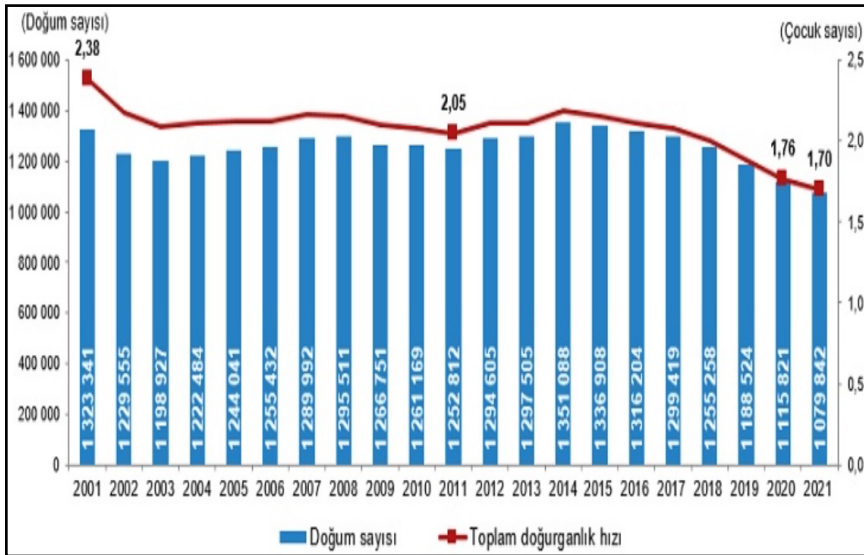
Şekil 1. Yaş Grubuna Göre Nüfus Oranı 1935-2080

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları, 1935-2000; TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2008-2021; TÜİK, 2018 Nüfus Projeksiyonları, 2025-2080

4.2. Türkiye'de Azalan Doğurganlık Hızı

Türkiye'de nüfusun yaş yapısı, doğum oranlarının düşmesi, ölüm oranlarının azalması ve hayatta kalma beklentisinin artması gibi nedenlerden dolayı yapısal bir değişime uğramıştır. Bu açıdan demografik değişimin Türkiye'deki seyrine yönelik yapılan bazı tespitler bulunmaktadır. Bu tespitlere göre Türkiye'de demografik değişimin genellikle iki temel özelliğine dikkat çekilmektedir. Birincisi, nüfus belli miktar ve oranda artışını sürdürürken, diğer taraftan da yaşlanmaktadır (Tufan, 2006: 25). Ayrıca birçok Avrupa ülkesiyle Türkiye

karşılaştırıldığında nüfusunun nispeten genç ve dinamik bir yapıda olduğu görülmektedir. Diğer yandan nüfusun yaşlanmasında Batılı ülkelerde olduğu gibi iki demografik değişken benzer şekilde öne çıkmaktadır. Birincisi, geniş aileden çekirdek aileye doğru yaşanan dönüşüm ve kadının çalışma hayatında yer alması kadın doğurganlığının azalmasına neden olmuştur. İkincisi, toplumun sosyo-ekonomik açıdan değişmesiyle birlikte yaşam ve sağlık koşulları daha elverişli hale gelmiştir ve bunun sonucunda da ortalama yaşam beklentisi artmıştır (Formosa ve Kutsal, 2019: 6).

Şekil 2. Doğum Sayısı ve Toplam Doğurganlık Hızı

Kaynak: TÜİK, 2021

Doğum oranlarının azalmasıyla birlikte nüfusun yenilenme düzeyi belirgin bir şekilde düşer ve sonunda da nüfus artışı durağan hale gelir. Türkiye’de nüfusun doğurganlık yenilenme düzeyi 1950’li yıllarda başlamış ve 1970’li yıllarda etkisi giderek hissedilen bir süreç olmuştur. Söz konusu tarihlere kadın başına 6 ve daha üzeri çocuk sayısından bahsedilirken günümüzde bu sayı neredeyse 3 kat

azalmış ve Türkiye’de toplam doğurganlık hızında oldukça gerileme olmuştur (Eryurt, 2005: 67). Böylece kadın başına düşen doğum oranları her geçen yıl giderek azalmıştır (Şekil 2). Toplam doğurganlık hızı kavram olarak, 15-49 yaş arasındaki kadınların doğurganlık dönemlerinde doğurabileceği ortalama çocuk sayısını ifade eder. Toplam doğurganlık hızı 2001 yılında 2,38 çocuk iken, 2010 yılında nüfusun yenilenme düzeyi olan 2,10’un altına düşmüştür. 2021 yılında da azalış trendi devam etmiş ve bu oran 1,70’e kadar düşmüştür (TÜİK, 2022).

4.3. Türkiye’de Artan Yaşam Beklentisi

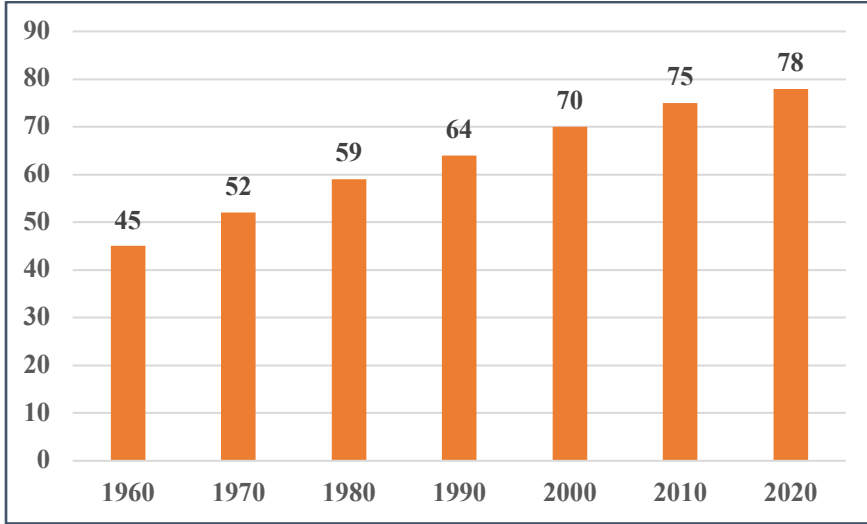
Dünya nüfusunun 1950’den günümüze ve sonrasında 2050 yılına kadar olan dönemdeki demografik yaş yapısının değişim sürecine bakıldığında 1950 yılında küresel nüfusun 2,5 milyar civarında olduğu bilinmektedir. Dünya nüfusu 1962-1965 yılları arasında ise %2,1 ile en hızlı büyüme dönemini yaşamıştır. O dönemden bu yana doğurganlık hızının azalması nedeniyle nüfusun artış hızının yarıdan fazla azaldığı anlaşılmaktadır. Böylece 1950’den sonra ilk kez 2020 yılında nüfusun küresel büyüme oranı yıllık bazda %1’in altına düşmüştür (United Nation, 2022). Öte yandan Dünya genelinde 2018 yılında 65 yaş ve üzeri nüfus ilk kez, 5 yaş altı çocuk sayısını geçmiştir. Yapılan nüfus tahminlerine göre ise 2050 yılında 65 yaş üstü insan sayısının 5 yaşın altındaki çocuklardan iki kat fazla, 12 yaşın altındaki çocukların sayısı ile aynı olacağı tahmin edilmektedir.

Doğum oranlarının düşmesi sonucunda nüfus artışı yavaşlar. Sağlık ve sosyal alandaki ilerlemeler doğuştan beklenen yaşam süresini uzatır ve böylelikle nüfusun yaşlanması daha belirgin hale gelir. Tablo 3’te yer alan Dünya Bankası verilerine göre Türkiye’de 1960 yılında 6,4 olan doğurganlık hızı 1990 yılında 3,1, 2000 yılında 2,5’e ve son olarak 2020 yılında 2,0’a kadar hızlı bir azalış göstermiştir. Kadın başına düşen doğum oranlarının düşmesi sonucunda Türkiye’de nüfusun yenilenme düzeyi yavaşlamaktadır. Bunun sonucunda da

1960 yılında %2,4 olan nüfus artış hızı 1990’da %2,3’e, 2000 yılında %1,7’ye, 2020 yılında ise %1,1’e kadar gerilemiştir.

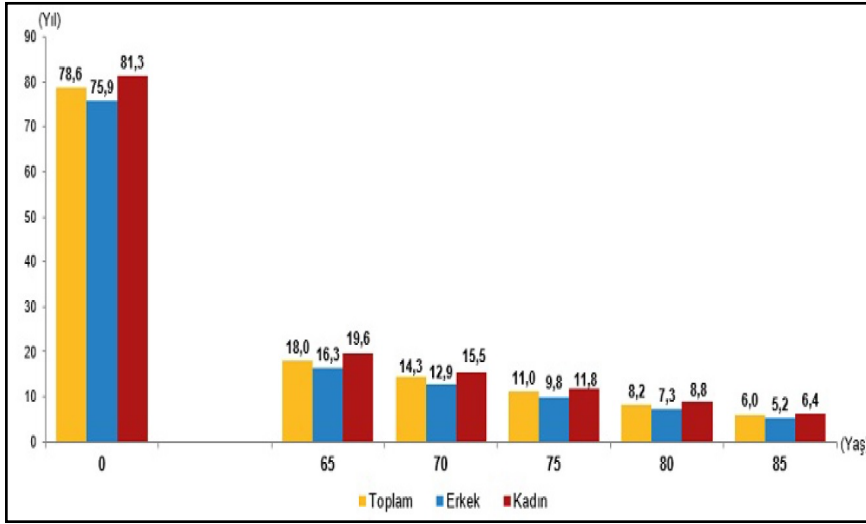
Tablo 3. Türkiye’de Toplam Doğurganlık Hızı, Nüfus Artış Hızı, Ortalama Yaşam Süresi, Yaşlı Nüfus Oranı (World Bank, 2021)

Yıllar	Toplam Doğurganlık Hızı	Nüfus Artış Hızı (%)	Ortalama Yaşam Süresi	Yaşlı Nüfus Oranı
1960	6,4	2,4	45	5
1970	5,6	2,4	52	5
1980	4,4	2,3	59	6
1990	3,1	2,3	64	6
2000	2,5	1,7	70	7
2010	2,2	1,4	75	8
2020	2,0	1,1	78	9

Şekil 3. Türkiye’de 1960-2020 Yılları Arasında Ortalama Yaşam Süresi

Kaynak: Türkiye’de 1960-2020 Yılları Arasında Ortalama Yaşam Süresi

Şekil 4. Yaş ve Cinsiyete Göre Beklenen Yaşam Süresi, 2017-2019

Kaynak: TÜİK, Hayat Tabloları, 2017-2019

Yaşam beklentisi, bir toplumdaki nüfusun genel sağlık durumunun tespiti için yapılan bir istatistiki ölçümdür. Doğuşta beklenen yaşam süresi ve 65 yaşta beklenen yaşam süresi olarak iki grupta değerlendirilmektedir. Doğuşta beklenen yaşam süresi en genel ifadeyle toplumdaki bireylerin doğumundan ölümüne kadar geçirdikleri sürenin ortalamasıdır. Dünya Bankası verilerine göre Türkiye’de doğuşta beklenen yaşam süresi 1960 yılında 45 iken, 1990 yılında 64, 2020’de ise 78’e yükselmiştir (Şekil 3). 65 yaşta beklenen yaşam süresi ise 65 yaşına ulaşan bireyin kalan yaşam süresinin ortalamasıdır. Şekil 4’te 2017-2019 yıllarını kapsayan doğuşta beklenen yaşam süresi ve 65 yaşta beklenen yaşam süreleri kadın-erkek ve toplam olarak verilmiştir. Doğuşta beklenen yaşam süresi Türkiye’de 78,6’dır. Bu ortalamanın 75,9’u erkeklerden, 81,3’ü kadınlardan oluşmaktadır. Türkiye’de 65 yaşta beklenen yaşam süresi ise ortalama 18,0 yıldır. Erkekler 16,3 yıl, kadınlar 19,6 yıl ortalamaya sahiptir (TÜİK, 2021).

4.4. Göç

Göç, idari açıdan sınırları belirlenmiş herhangi bir oturma yerinin geçici süreyle ya da uzun bir süreli olarak değiştirilmesi olayıdır. Bu süreç uluslararası, bölgeler arası, kıtalararası veya kırdan kente doğru gerçekleşebilir. İnsanların ya da toplulukların göç etmesi nüfusun yeniden-dağılımı meselesini ortaya çıkarması bakımından önemli bir coğrafi olgudur. Dolayısıyla doğum oranları, ölüm oranları ve göçler nüfusun seyri ve gelecekteki tespiti için oldukça önemlidir (Tümertekin ve Özgüç, 2017: 289). Kırdan-kente göç sürecinin başlamasıyla birlikte kentleşme pek çok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi Türkiye’de de 20. yüzyılın ortalarından itibaren ivme kazanan bir süreç olmuştur (Yüceşahin, Bayar, ve Özgür, 2004). Küresel nüfusun %50’sinden fazlası 2010 yılından bu yana kentlerde yaşamaktadır. Bunun temel nedeni Batı’da ortaya çıkan endüstri devrimidir. Sanayi devrimiyle birlikte kırdan kente göç başlamış, kentsel gelişim hızlanmış ve kentlerin nüfusu giderek artmıştır. Gelecek yıllarda da kentsel nüfusun artması beklenmektedir. Bu artış eğilimiyle birlikte, 2030’lu yıllarda küresel nüfusun 5’te 3’ünün kentsel alanlarda yaşayacağı tahmin edilmektedir (United Nations Economic and Social Council, 2007).

Türkiye’de teknolojik ilerlemenin başlaması, tarım politikalarının değişmesi, sosyal ve ekonomik olanakların kentlerde daha elverişli olduğu düşüncesi kentleri, yaşamak için daha çok tercih edilen mekanlar haline getirmiştir. Türkiye’de kırdan kente göçün birçok itici faktörü bulunmaktadır. Sanayi ve hizmet sektöründeki çalışan ihtiyacını karşılama, göçle birlikte kentlerde kadının çalışma hayatında aktif rol almaya başlaması ve bunun sonucunda ortaya çıkan farklı meslekler, eğitim ve sağlık hizmetlerinin kent merkezlerindeki çeşitliliği ile bu hizmetlerin kentlerdeki erişilebilirliğinin yüksek olması, ekonomik koşullar ve geniş ölçekte sosyal ve kültürel ilişkiler ağının bulunması en temel faktörler

arasındadır. Bu gelişmeler 1950'li yıllardan itibaren kırdan kente doğru göç hareketliliğini tetiklemiş ve 1980'e kadar geçen sürede kırsal nüfusun payı genel nüfus içerisinde giderek azalmıştır. Türkiye'de 1980 yılı, 1950-1980 yılları arası dönemden dramatik bir kopuşu simgelemesinin yanı sıra, toplumun politik, ideolojik, ekonomik ve sosyal açılardan önceki dönemlerine göre çarpıcı değişimlerin başladığı bir yıl olarak kabul edilir (Saraçoğlu, 2011: 1).

Türkiye'de nüfusun yaşlanmasına neden olan etkenlerden göç olgusu kırdan-kente, kentten-kente doğru yapılan iç göç ve diğer ülkelerden Türkiye'ye doğru yapılan dış göç olarak değerlendirilmelidir. Genç nüfusun kentlere doğru yaptığı göç kırsal alanlarda nüfusun azalmasına ve geride kalan nüfusun ise yaşlanması meselesini ortaya çıkarmaktadır. Benzer bir süreç kent merkezlerine göç eden genç nüfus için de geçerlidir. Kente göç ile birlikte kadının çalışma yaşamının aktif bir parçası olması, evlilik yaşının yükselmesi, kadın doğum oranının azalması gibi faktörler nüfusun yenilenme düzeyinin altında kalmasına neden olmaktadır. Böylelikle ortalama yaşam süresi uzar ve kent nüfusu giderek yaşlanmaya başlar. Diğer taraftan nüfus artışını belirleyen iki temel unsur bulunmaktadır. Birincisi nüfusun yenilenme düzeyinin en az istenilen ortalamada devam etmesi, ikincisi sınırları belirli olan bir alanın başka bir yerden göç almasıdır.

Yaşlı nüfusun çok olduğu gelişmiş ülkelerde özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika gibi ülkelere yapılan genç nüfus göçü (immigration), doğurganlığın düşüşü ve ölümlerin azalmasıyla hız kazanmış ve bunun sonucunda da nüfusun demografik yapısı değişmiştir. Bu değişim, göç alan merkezlerin nüfusundaki yaşlanma eğilimini yavaşlatan bir etkiye sahip olmuştur (Danış, 2014: 3). Türkiye'de ise Batı ülkelerindeki kadar etkisinin henüz yaşanmadığı ancak 1923 yılından itibaren göç alan bir ülke olarak ve hızlı bir yaşlanma serüvenine giren ülkemizin son yıllardaki göç hareketliliğine değinmek oldukça önemlidir. Bu açıdan 2011

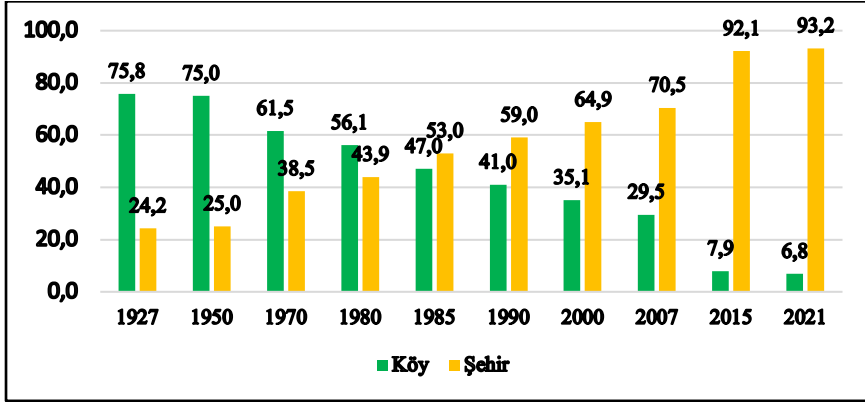
yılında başlayan Suriye göçünün Türkiye’deki demografik yapıya olası etkisinin önümüzdeki yıllarda Kuzey Amerika ve Avrupa ülkelerinde olduğu gibi benzer bir etkisinden bahsedilebilir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün kayıt altına aldığı geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sayısı 27 Ekim 2022 itibariyle 3 milyon 622 bin 486’dır. (GİGM, 2022). Bu sayının büyük çoğunluğunu ise genç nüfusun oluşturmaktadır. (Tablo 4).

Tablo 4. Geçici Koruma Statüsündeki Kayıt Altına Alınan Suriyelilerin Sayısı (T.C. İç İşleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü)

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.937.888	1.673.255	3.611.143
0-4	280.163	261.628	541.791
5-9	277.174	261.527	538.701
10-14	218.586	205.399	423.985
15-18	136.286	117.223	253.509
19-24	254.367	194.136	448.503
25-29	215.575	155.436	371.011
30-34	157.363	116.648	274.011
35-39	123.737	95.500	219.237
40-44	84.129	71.340	155.469
45-49	58.208	56.803	115.011
50-54	43.889	43.086	86.975
55-59	34.538	34.845	69.383
60-64	22.288	23.326	45.614
65-69	14.525	15.744	30.269
70-74	8.794	9.759	18.553
75-79	4.205	5.136	9.341
80-84	2.259	3.069	5.328
85-89	1.068	1.559	2.627
90 ve üstü	734	1.091	1.825

Nüfusun yaşlanmasında göç ile ilişkili diğer bir olgu ise kentleşmedir. Türkiye’de Cumhuriyet’in ilanından sonra 1927 yılında ilk nüfus sayımı yapılmıştır. Bu tarihten sonra 1935’te başlayan ikinci genel nüfus sayımı ile birlikte sonu 0 ve 5 ile biten yıllarda nüfus sayımı 1990 yılına kadar periyodik olarak gerçekleştirilmiştir (Doğanay ve Orhan, 2016: 174). Yapılan bu nüfus

sayımlarına göre 1980'li yıllara kadar kır nüfusunun kent nüfusundan fazla olduğu anlaşılmaktadır. 1980'li yıllardan sonra uygulanan neoliberal politik yaklaşımlar ve kalkınma hamleleri yoğun bir göç hareketini başlatmış ve 1985 yılında kent nüfusu ilk kez kır nüfusunu geride bırakmıştır (Şekil 5).

Şekil 5. Türkiye'de Kentleşme Oranı, 1927-2021

Kaynak: Genel Nüfus Sayım Sonuçları, 1927-2000, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2007- 2021

Türkiye'deki kentleşme oranı ilk kez 2015 yılında %90 seviyesini geçmiştir. 2020 yılında il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı %93, 2021 yılında %93,2 olmuştur. Belde ve köylerde yaşayanların oranı ise %7'den %6,8'e düşmüştür (TÜİK, 2022). Kent merkezlerine yapılan göç hem nüfusun demografik yapısını hem de kentlerin dokusunu değiştirmektedir. Göçün neden olduğu bu değişiklik demografik açıdan ele alındığında kentsel alanlarda yaşanan yeni bir nüfus paterninin oluştuğunu ve bu durum "yaşlanmanın coğrafyaları" (Özgür, 2019) açısından kentleri önemli bir yaşam alanı haline getirmektedir. Türkiye'de son 10 yılda kentlerde özellikle metropollerde yaşlı nüfus oranının yoğunlaşması sonucunda nüfusun yapısı için önceleri kullanılan "artık kentleşmiş" ifadesi günümüzde "yaşlanmanın kentleşmesi" olarak yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır (Yakar ve Özgür, 2022: 247).

5. TÜRKİYE’DE NÜFUSUN YAŞLANMASI ÜZERİNE SWOT ANALİZİ

SWOT analizi stratejik planlama gerektiren her alanda önemli rol oynayan etkili bir durum analizi tekniği olarak kullanılmaktadır (Gurel ve Tat, 2017). SWOT (Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler) analizi, bir konu hakkında, bir kurum ve kuruluşun güçlü ve zayıf yönlerini açığa çıkaran ve çevresel (iç ve dış) fırsat ve tehditleri ortaya çıkaran stratejik bir planlama aracıdır. Stratejik planlama için yaygın olarak kullanılan SWOT analizi, ele alınan konunun mevcut ve gelecekteki durumuna ilişkin yapılan bir beyin fırtınasına tekniğine de benzetilmektedir. Bu nedenle öznel değerlendirmeleri içermesi ve SWOT analizi yapılacak faktörlerin önceliklerinin tam olarak belirlenememesinden kaynaklı birtakım eleştirilere de maruz kalmaktadır (Phadermrod vd., 2019: 194).

Tablo 5. Türkiye’de Nüfusun Yaşlanması Üzerine SWOT Analizi (Arun, 2014; Arun, 2018a; Arun, 2018b; Canatan, 2008; Canatan, 2015; DPT, 2007; Kalkınma Bakanlığı, 2014; Kalaycıoğlu ve Rittersberger-Tılıç, 2001; Kalinkara, 2016; Kalinkara vd., 2016; Ölmez vd., 2021; Seyran ve Lordoğlu, 2016; Tufan, 2003; Tufan, 2006; Tufan, 2016; Yakar & Özgür, 2022)

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal ve kültürel bağların güçlü olması ve toplumdaki önemini koruması. • Toplumsal değerleri benimseyen ve bunu muhafaza eden geleneksel aile yapısının varlığı. • Yaşlılara karşı saygı ve sevginin toplumun diğer bireyleri tarafından benimsenmiş olması. • Kuşaklararası ilişkilerin ve dayanışmanın hala güçlü olması. • Sosyal güvence ve emeklilik sisteminin kapsamlı ve gelişmiş olması. • Eğitim, sağlık ve diğer kamu hizmetlerinin ekonomik ve sosyal 	<ul style="list-style-type: none"> • Nüfusun hızlı yaşlanma trendinde olması refah düzeyine ulaşmadan yani zenginleşmeden yaşlanması. • Kurumsal açıdan yaşlılık politikaların yetersiz olması ve mevcut politikaları uygulamadaki engeller. • Evde bakım için bakım sigortasının olmayışı ve yerinde yaşlanmanın zorluğu. • Kurum bakımının kamu maliyesi açısından ciddi miktarda yük oluşturması ve kaynak sorunu. • Sosyal dışlanma ve yaşlı ayrımcılığının olması. • Yaşlı istihdamın yeterli olmaması. • Yaşlılara yönelik yapılan ihmal, istismar ve şiddetin önlenmesi noktasında hukuki

<p>açılardan elverişli ve erişilebilir olması.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geronteknoloji alanının gelişimi. 	<p>yaptırım ve kurumsal mekanizmaların zayıf kalması.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yaşlı bireylerde siber güvenlik kaygıları.
<p style="text-align: center;">Fırsatlar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Demografik dönüşümün yeni bir fırsat penceresi olarak görülmesi. • Yaşlıların tecrübelerinden ve bilgiğinden faydalanmak. • Kuşaklararası ilişkileri geliştirmek. • Eğitimli yaşlı nüfusun sayısının artması. • Gelir seviyesi ve refah artışına paralel sosyal hakların artması. • Yaşlı turizmi ve yaşlı ekonomisinin finansal açıdan yeni fırsatlar sunması. • Geronteknolojik ürünlerin üretimi ve kullanımının yaygınlaştırılması. • Yaşlı bakımı ve yaşlı refahına yönelik özel ürünlerin üretilmesi. • Hizmet sektöründe yeni mesleklerin ortaya çıkması ve ekonomiye katkısı. 	<p style="text-align: center;">Tehditler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modernleşme bağlamında geleneksel aile yapısının önemini yitirmesi. • Toplumdaki yaşlılık algısının değişmesi ve yaşlıların işe yaramaz bireyler olarak görülmesi. • Nüfusun hızlı bir şekilde yaşlanmasının finans, sağlık ve sosyal açılardan risk oluşturması. • Çalışma çağında olanların gelecekte aynı anda yaşlanması sonucunda çalışma yaşamında ortaya çıkabilecek olan istihdam sorunu ve hizmetlerin sekteye uğraması. • Evde bakım seçeneğinin ekonomik ve sosyal açıdan aile bireylerini mağdur edeceği düşüncesi. • Yalnızlık, yoksulluk, bağımlılık ve bakıma muhtaçlığın artması. • Yaşlılara yönelik hak ihlali uygulamaları ve yaşlı ayrımcılığa yönelik tutum ve davranışların yaygınlaşması.

Türkiye’de nüfusun yaşlanması üzerine yapılan çalışmalar sistematik bir çerçevede incelenmiş ve bu çalışmaların öncelikli olarak vurguladığı hususlar dikkate alınarak SWOT analizi yapılmıştır (Tablo 5).

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Dünya, içinde yaşadığımız yüzyılda eşi benzeri görülmemiş bir şekilde yaşlanmaktadır. Yaşlanma biyolojik açıdan kaçınılmaz bir olayken, yaşlılık ise bu durumun bir sonucudur. Ancak yaşlılığın kaç yaşında başladığının ve kimin yaşlı sayılacağı keskin bir tanımını yapmak güçtür. Zira yaşlılık olgusu ve yaşlılığın algılanma biçimi bireyin içinde bulunduğu kültürel yapılara ve tarihsel dönemlere göre farklılaşmaktadır. Küresel olarak tüm dünya ülkeleri nüfusun yaşlanmasında benzer faktörleri farklı zaman dilimlerinde tecrübe etmektedir. Doğum ve ölüm oranlarının azalması, yaşam süresinin uzaması ve göç olgusu nüfusun yaşlanmasında öne çıkan temel nedenlerdir. Türkiye’de nüfus, yenilenme düzeyinin altında olmasına karşın büyümenin bir miktar devam ettiği ancak nüfusunun yaşlanmasındaki geçen sürenin oldukça hızlı olduğu anlaşılmaktadır. Nüfusun hızlı bir şekilde yaşlanma eğilimine girmesiyle birlikte Türkiye’nin, yakın bir dönemde “çok yaşlı toplum” lar arasında yer alması beklenmektedir.

Demografik yaş yapısında meydana gelen değişimlerin toplumlara, avantajlı ve dezavantajlı kılan birtakım etkileri söz konusudur. Bunlar arasında ülkemizde öne çıkan boyutlara SWOT analizinde yer verilmiştir (Tablo 5). Türkiye’de nüfusun yaşlanma sürecinde ortaya çıkan ve oldukça önemli olduğu düşünülen sonuçlarından biri de ülkemizin sahip olduğu sosyo-ekonomik düzey ile nüfusun yaşlanma hızı arasındaki ilişkidir. Kalkınmışlık ve refah düzeyini büyük ölçüde tamamlayan gelişmiş ülkelerde yaşlanma genellikle sorun olarak görülmezken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler açısından nüfusun hızlı bir şekilde yaşlanmasının çok boyutlu etkileri beklenmektedir. Bu açıdan Türkiye’nin ekonomik anlamda yeterli refah düzeyine ulaşmadan başka bir ifadeyle zenginleşmeden yaşlanması yakın dönemde etkisini göstermesi beklenen en önemli zayıf yönlerden biridir. Diğer taraftan yaşlanma ve yaşlılık konusunda

toplumsal düzeydeki bilgi, tecrübe ve farkındalığın henüz beklenen seviyede olmaması, yaşlı nüfusa yönelik politik kararların alınmasında ve uygulanmasında karşılaşılan birtakım engeller, yaşlıların maruz kaldığı yaşlı ayrımcılığı, ihmal, istismar ve hak ihlallerinin hukuki açıdan tespitindeki güçlükler, yaşlı istihdamı, yaşlı yoksulluğu ve ekonomik kaynaklı sorunlar ise uzun dönemde etkisi daha çok artması beklenen zayıf ve tehdit içeren sonuçlardandır.

Türkiye’de nüfusun yaşlanma sürecinde gerekli aksiyonların toplumsal kurumlarca ivedilikle alınması gelecek kuşaklar için öngörülebilir ve kapsamlı planlamalarının yapılması toplumsal yaşlanmayı büyük ölçüde kriz olmaktan çıkarabilir ve kuşaklararası ilişkilerin gelişmesine katkı sunabilir. Aynı zamanda kuramsal açıdan geliştirilen bilimsel yaklaşımlar ve kurumsal düzeyde uygulanabilen stratejik planlamalar nüfusun hızlı yaşlanma sürecinde ortaya çıkan olumsuz etkileri azaltabileceği gibi bunları fırsata çevirebilir. Bu noktada yasa koyucular, politik kararları uygulayanlar, toplumsal kurumlar ve sivil toplum kuruluşları nüfusun yaşlanma konusuyla ilgili hususları daha iyi bir seviyeye taşımak amacıyla yaşlanma ve yaşlılık konusundaki çalışmalara katkı sunan sosyoloji, psikoloji, demografi, coğrafya gibi farklı çalışma alanlarının dışında yaşlanma ve yaşlılığı interdisipliner bir bağlamda inceleyen gerontoloji biliminin ortaya koyduğu teori ve uygulamaları dikkate alarak SWOT analizi tekniğinden yararlanabilirler. Böylece nüfusun yaşlanma nedenleri ve SWOT analizinin ortaya koyduğu boyutlar toplumun tüm paydaşları tarafından kapsamlı bir şekilde tartışılabilir ve konu hakkında beyin fırtınası yapılabilir. Öte yandan nüfusun yaşlanma konusuyla ilgili hususların ele alınması amacıyla yetkililer tarafından yakın bir zamanda politik bir adım atılması ülkemiz açısından önemli bir hamledir. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) çatısı altında “*Yaşlıların Sorunlarını Araştırma Komisyonu*” adı altında bir meclis araştırma komisyonunun kurulması Türkiye’de nüfusun yaşlanma meselesinin giderek daha çok önemsenen bir mesele olmaya başladığının açık bir göstergesidir. Bu

doğrultudaki komisyon ve çalıştayların SWOT analizi gibi güçlü bir teknikle elde edebilecekleri temel değişkenlere ilişkin çözüm odaklı harekete geçmeleri yaşlıların aktif ve başarılı bir şekilde yaşlanmalarına katkı sağlaması ve onların yaşam doyumları üzerinde olumlu bir etki yaratması beklenmektedir. Böylece toplumsal yaşlanma gibi doğal bir süreç, ülkemiz açısından büyük ölçüde sorun olmaktan çıkabilir ve demografik değişim süreciyle birlikte ortaya çıkan çeşitli fırsatlar değerlendirilebilir.

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması yoktur.

Destek/Finansman Bilgileri:

Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı:

Bu araştırma için etik kurul kararına ihtiyaç yoktur.

KAYNAKÇA

- Arun, Ö. (2014). 'Que vadis' Türkiye? 2050'ye Doğru Yaşlanan Türkiye'yi Bekleyen Riskler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(32), 1-12.
- Arun, Ö. (2018a). Arayışlar: Türkiye'nin Yaşlanma Serüveni. Ö. Arun içinde, *Yaşlanmayı Aşmak* (s. 7-20). Ankara: Phoenix.
- Arun, Ö. (2018b). Türkiye'de Yaşlanmak: Bir armağan ya da lanet? Ö. Arun içinde, *Yaşlanmayı Aşmak* (s. 23-52). Ankara: Phoenix.
- Canatan, A. (2008). *Sosyal Yönleriyle Yaşlılık*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Canatan, A. (2015). Yaşlılar ve Toplum. H. Bacanlı, & Ş. Işık Terzi içinde, *Yetişkinlik ve Yaşlılık Gelişimi ve Psikolojisi* (s. 357-392). İstanbul: Açılım Kitap.
- Coale, A. J. (1989). Demographic Transition. J. Eatwell, M. Milgate, & P. Newman içinde, *Social Economics* (s. 16-23). Palgrave Macmillan.
- Danış, D. (2014). *Demografi: Nüfus Meselesine Sosyolojik Bir Bakış*. Türkiye Bilimler Akademisi, Ulusal Açık Ders Malzemeleri https://acikders.tuba.gov.tr/pluginfile.php/4156/mod_resource/content/1/TUBA10.pdf Erişim Tarihi: 02.11.2022.
- Doğanay, H., & Orhan, F. (2016). *Türkiye Beşeri Coğrafyası* (5 b.). Ankara: Pegem Akademi.
- DPT. (2007). *Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı*. Yayın no DPT: 2741 Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.
- Eryurt, M. A. (2005). Türkiye'de Doğurganlığı Belirleyen Ara Değişkenler: Yakın Döneme Bakarken. *Nüfusbilim Dergisi\Turkish Journal of Population Studies*, 27, 67-84.
- Formosa, M., & Kutsal, Y. G. (2019). Ageing in Turkey. *International Journal on Ageing in Developing Countries*, 4(1), 6-17.
- GİGM. (2022). *İstatistikler: Geçici Koruma*. <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 02.11.2022.

- Gurel, E., & Tat, M. (2017). SWOT Analysis A Theoretical Review. *The Journal of International Social Research*, 10, 997-1006.
- Kalaycıoğlu, S., & Rittersberger-Tılıç, H. (2001). Yaşlı ve Genç Kuşaklar Arasında Sosyal, Kültürel, Ekonomik Bağların Ailenin Refah Düzeyine Etkisi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(2), 65-76.
- Kalınkara, V. (2016). *Temel Gerontoloji Yaşlılık Bilimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kalınkara, V., Başıbüyük, G. Ö., & Ay, F. (2016). Yaşlıların Geronteknolojik Ürünleri Kabule Yönelik Tutumları. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD)*, 9, 1-19.
- Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Onuncu Kalınma Planı 2014-2018*. Ankara.
- Kinsella, K., & Wan, H. (2009). *An Aging World: 2008*. Washington, DC, Government Printing Office: U.S. CensusBureau, International PopulationReports.
- Ölmez, E. H., Alptekin, Ü. M., & Asla, Ö. (2021). Siber Uzayda Yaşlı Bireylerin Siber Güvenlik Sorunları Üzerine Bir Swot Analizi. *International Academic Social Resources Journal*, 6(25), 772-781.
- Özgür, E. M. (2019). Yaşlanmanın Coğrafyaları: Coğrafi Gerontolojide İlerleme, Tartışmalar ve Araştırma Gündemi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 17(1), 78-109.
- Phadermrod, B., Crowder, R., & Wills, G. (2019). Importance-Performance Analysis based SWOT Analysis. *International Journal of Information Management*, 44, 194-203.
- Rouzet, D., Sánchez, A. C., Renault, T., & Roehn, O. (2019). *Fiscal Challenges and Inclusive Growth in Ageing Societies*. OECD Economic Paper, No:27.
- Saraçoğlu, C. (2011). Türkiye’de Göç Çalışmalarında 1980 Sonrası Paradigma Değişimi. *Politika Dergisi*, 1-10.
- Seyran, G. Ç., & Lordoğlu, K. (2016). Demografik Dönüşüm Sürecinde Türkiye’de Yaşlanma ve Sorunlar. *Journal of Faculty of Political Science*(54), 63-80.

- Tufan, İ. (2003). *Modernleşen Türkiye'de Yaşlılık ve Yaşlanmak: Yaşlanmanın Sosyolojisi*. Anahtar Kitaplar.
- Tufan, İ. (2006). *Yaşlılıkta Bakıma Muhtaçlık ve Yeni Bir Bakım Kültürü* (1 b.). Antalya: GERORYAY.
- Tufan, İ. (2016). *Antik Çağdan Günümüze Yaşlılık ve Yaşlanma*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- TÜİK. (2014). *İstatistiklerle Yaşlılar 2013*. Haber Bülteni, Sayı: 16057. Türkiye İstatistik Kurumu
- TÜİK. (2019). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2018*. Haber Bülteni, Sayı: 30699. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK. (2020). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2019*. Haber Bülteni, Sayı: 33712. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK. (2021). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2020*. Haber Bülteni, Sayı: 37227. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK. (2022). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2021*. Haber Bülteni, Sayı: 45636. Türkiye İstatistik Kurumu.
- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (2017). *Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekan* (17 b.). Çantay Kitabevi.
- UNFPA. (2012). *Ageing in the Twenty-First Century: A Celebration and A Challenge*. New York and HelpAge International: United Nations Population Fund.
- United Nation. (2011). *World Population Prospects The 2010 Revision*. New York : Department of Economic and Social Affairs, Population Division.
- United Nation. (2014). *World Population Aging: 1950–2050*. New York: United Nations, Population Division.
- United Nation. (2019). *World Population Ageing 2019: Highlights*. New York: Department of Economic and Social Affairs, Population Division.: United Nations.

- United Nation. (2020). *World Population Ageing 2020 Highlights*. New York: Department of Economic and Social Affairs, Population Division.: United Nations.
- United Nation. (2022). *World Population Prospects 2022*. New York: Department of Economic and Social Affairs, Population Division.
- United Nations Economic and Social Council. (2007). *World Population Monitoring, Focusing on the Changing Age Structures of for Development*. New York: United Nations.
- Weil, D. N. (2006). *Population Ageing*. Working Paper 12147 <http://www.nber.org/papers/w12147>. Erişim Tarihi: 25.10.2022.
- World Bank. (2021, Ekim 24). <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.GROW?locations=TR> Erişim Tarihi: 20.10.2022
- Yakar, M., & Özgür, E. M. (2022). Türkiye’de Nüfus Yaşlanması, Yerel Düzeyde Tehlike Çanları Çalıyor! *Coğrafya Dergisi – Journal of Geography* (44), 231-250.
- Yüceşahin, M. M., Bayar, R., & Özgür, E. M. (2004). Türkiye’de Şehirleşmenin Mekansal Dağılışı ve Değişimi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(1), 23-39.

EXTENDED ABSTRACT

This study aims to examine the main factors affecting the aging process of the population in Turkey and to determine the strengths and weaknesses, opportunities, and threats arising in the aging process of the population through SWOT analysis. This tool, which is the equivalent of GZFT analysis in Turkish, makes it easier to take a new position against possible Opportunities (O) and Threats (T) by determining primarily the Strengths (S) and Weaknesses (W) aspects of the existing structure.

The aging of the world population is one of the most important social changes of the 21st century. Statistics show that the increased elderly population globally is more than twice the current population growth rate. When the global

data for the world is examined, it is understood that the number of older people 65 years or older is 258 million in 1980, 703 million in 1990, and 771 million in 2022. The ratio of the elderly to the general population was 6% in 1990, 9.1% in 2019, and 9.7% in 2022 (United Nation, 2019; United Nation, 2020; United Nation, 2022). When these data are scrutinized, it is understood that the global elderly population has increased approximately three times from 1980 to 2022. In Turkey, the population aged 65 and over, considered the elderly population, increased by 24% in the five years between 2016-2021. Thus, the proportion of older people in the total population became 9.7%, equating with the global elderly population. According to the population projections, this increase will continue. Turkey's elderly population will reach a rate of 11% in 2025 and take its place among the "very old societies." (TUIK, 2022).

The aging process of the population is usually accompanied by the long-lasting effects of two main variables. In this respect, the aging of the population is primarily a result of the gradual decline of fertility rates in society compared to previous years. Second, it is expressed as a decrease in society's ratio of dependents to working-age adults. The increase in the population's average age, i.e. the median age, the decrease in the proportion of children in the general population, and the significant increase in the elderly population are indicators of population aging. Moreover, the proportion of the elderly population exceeding 10% of the general population is a consequence of social aging (TÜİK, 2022). One of the global effects of the population aging phenomenon is the movement of the world population from a young and dynamic structure to a relatively stable and gradually aging population. This process is called "demographic transition" in the literature (Canatan, 2015: 359).

The aging of the population is also defined as the decrease in the share of children and young people in that society by changing the demographic age structure of a community and the increasing share of older people (over 60 or over 65 years old) in the general population (DPT, 2007: 5). From this point of view, while there were 205 million older people aged 60 and over in the world in 1950, it is estimated that this number will double to 2 billion in 2050 (UNFPA, 2012). When these data are analyzed proportionally, it is understood that only 9% of the global population was 60 years old and over in 2010. In 2050, this rate is expected to more than double to 20%, and by 2100 to nearly triple to 30%. (United Nation, 2011). The rate of elderly population aged 65 and over, which this study references, constituted only 5% of the world population in 1950, 8% in 2010, and 9.7% in 2022.

The aging process of societies is usually due to three interrelated causes: Fertility drops rapidly, mortality rates decrease, and a rapid migration event occurs. Reduced fertility, on the other hand, is more associated with well-being. This is the case in societies with high levels of prosperity (Arun, 2018a: 8). On the other hand, developed countries have taken various measures on family planning and rapid population growth since the second half of the 20th century, and women have found a more important place in active working life. Thus, the birth rate per woman has tended to decrease primarily in countries with increasing welfare levels, and the population has started to age gradually (Canatan, 2015:358). Another factor that is observed and considered in the population's aging process is the population's aging rate (Rouzet et al., 2019:14). It is crucial to determine the aging speed in developing and rapidly aging countries such as Turkey.

When calculating the aging rate, the time taken for the ratio of the elderly population to increase from 7% to 14% in the general population is taken into account (Arun, 2014: 3). It is understood that among developed countries, France 115, Sweden 85, Australia 73, USA 69, Canada 65, England 45, and Japan reached 14% in 26 years. Among the developing countries, Azerbaijan will complete this process in 33 years, Turkey in 27, China in 26, Tunisia in 24, and Brazil in 21 (Kinsella ve Wan, 2009: 14). Although the changes in the age structure of the population in Turkey in developing countries are not as much as in developed countries, the main issue in terms of the people of Turkey is the speed of the population aging process; that is, The aging of Turkey's population without enrichment is posed a considerable risk (Arun, 2018b: 23).

Changes in demographic age structure have some effects that make societies advantageous and disadvantageous. Among these, the prominent dimensions in Turkey are included in the SWOT analysis (Table 5). As a result of the SWOT analysis, the strong social and cultural ties in the social structure of Turkey and the preservation of the traditional family structure were identified as Strong (S); the lack of care insurance, social exclusion, and elderly discrimination were determined as Weak (W) aspects. Given that demographic change is a window of opportunity and the increase in the number of the educated elderly population is an Opportunity (O); the rapid aging of the population poses financial, health, and social risks; and the loss of importance of traditional family structures in the context of modernization are Threats (T).